

Milloin aikuiskoulutus kannattaa?

Osa tutkimuskoosteesta
Koulutus on kasvua

Aino Kalmbach, Hannu Karhunen, Matti Sarvimäki,
Mikko Silliman, Tuomo Suhonen, Hanna Virtanen

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ
12.5.2026

12.5.2026

Sisällysluettelo

1	Milloin aikuiskoulutus kannattaa?	2
1.1	Ei ole selvää, että aikuiskoulutus kannattaa aina	2
1.2	Pidemmät työurat voivat vaatia osaamisen päivittämistä	3
1.3	Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus tukee työllisyyttä	5
1.4	Yhteiskunnan maksaman koulutuksen tulee kohdentua oikein	6
1.5	Johtopäätökset.....	7

12.5.2026

1 Milloin aikuiskoulutus kannattaa?

Teknologian nopea kehitys ja väestön ikääntyminen ovat nostaneet aikuiskoulutuksen keskeiseksi osaksi koulutuspoliittista keskustelua Suomessa ja muissa länsimaissa. Osaamisvaatimukset muuttuvat nopeasti teknologisen kehityksen myötä ja samanaikaisesti työuria pyritään pidentämään. Tämän vuoksi aikuisväestön osaamisen päivittäminen voi olla tärkeää sekä tuottavuuden että talouskasvun kannalta. Aikuiskoulutukseen panostetaan Suomessa jo merkittävästi sekä osallistujamäärillä että julkisilla varoilla mitattuna.^{1, 2} Mitä taloustieteen kirjallisuus kertoo näiden investointien kannattavuudesta?

Perinteisen taloustieteellisen teorian mukaan koulutukseen kannattaisi panostaa erityisesti nuorena ennen työmarkkinoille siirtymistä. Käytännössä osaamistarpeet ja elämäntilanteet muuttuvat kuitenkin tavoilla, joita ei voi täysin ennakoida nuoruudessa. Siksi osaamista voi olla tarpeen päivittää myös aikuisena. Aikuiskoulutuksen tuotto onkin lopulta empiirinen kysymys. Tutkimusnäyttöä aikuiskoulutuksen vaikutuksista on kuitenkin huomattavasti vähemmän kuin nuoruusiän koulutusinvestoinneista. Tämän johtuu siitä, että aikuiskoulutuksesta on vaikeaa kerätä vertailukelpoisia tilastoja ja siitä, että aikuiskoulutuksen muodot ja osallistujat ovat hyvin erilaisia. Tutkimusnäyttö kuitenkin osoittaa, että aikuiskoulutus voi myös olla hyvinkin kannattavaa.

Aikuisiällä osaamista voi kehittää monin eri tavoin: oppilaitoksissa, työpaikoilla tai lyhyillä kursseilla. Tässä katsauksessa keskitymme muodolliseen eli oppilaitoksissa järjestettävään koulutukseen. Sen kustannusten ja hyötyjen ymmärtäminen on yhteiskunnan näkökulmasta erityisen tärkeää, koska sitä rahoitetaan suurelta osin julkisin varoin.

1.1 Ei ole selvää, että aikuiskoulutus kannattaa aina

Miten ihmiset päättävät, kuinka pitkälle kouluttautua? Yksinkertainen tapa ajatella on se, että ihmiset vertaavat koulutuksen hyötyjä ja kustannuksia.

Nämä hyödyt voivat olla rahallisia, kuten koulutuksen tuoma korkeampi palkka, mutta myös muunlaisia, kuten mielekkäämpi työ, paremmat työllisyysnäkymät, miellyttävämmät työskentelyolosuhteet, joustavampi työaika, tai jopa suora hyöty, joka tulee opiskelun ilosta. Kustannuksia puolestaan ovat esimerkiksi opiskeluun käytetty aika ja vaiva, koulutuksen kustannukset sikäli, kun osallistuja vastaa niistä, sekä menetetyt työtulot opiskelun aikana. Koulutus päätökset ovat siis pohjimmiltaan punnintaa sen välillä, onko lisäkoulutuksesta saatava hyöty suurempi kuin sen hinta.

Tämä ajattelutapa on keskeinen elinikäisen oppimisen kannalta, koska se auttaa ymmärtämään, milloin koulutukseen kannattaa panostaa. Mitä nuorempana koulutusta hankitaan, sitä pidempään sen tuottamia hyötyjä ehtii keräämään työelämässä.³ Lisäksi nuorena työtulot ovat paljon pienempiä kuin aikuisena ja näin olleen koulutukseen

12.5.2026

osallistumisen vaihtoehtoiskustannukset eli menetetyt työtulot ovat nuorilla matalammat.

Perinteisen taloustieteellisen teorian mukaan koulutus kannattaa siis hankkia jo ennen työmarkkinoille siirtymistä: nuorena kouluttautuminen on tyypillisesti sekä hyödyiltään suurinta että kustannuksiltaan pienintä.

Nuoruus on erityisen tehokasta aikaa hankkia osaamista myös sen vuoksi, että uusi oppiminen rakentuu aiemmin hankitun osaamisen päälle. Mitä enemmän ihminen osaa, sitä vaivattomammin hän oppii uutta. Aiempi oppiminen siis lisää myöhemmän oppimisen tuottoa. Esimerkiksi varhain hankittu hyvä lukutaito helpottaa uuden tiedon omaksumista ja tekee myöhemmästä oppimisesta tehokkaampaa. Tämän vuoksi nuorena kannattaa panostaa oppimiseen, sillä se tekee myöhemmin oppimisesta helpompaa.⁴ Lisäksi lapsuudessa ja nuoruudessa osaaminen on muovautuvampaa kuin myöhemmin elämässä, ja uusia taitoja on ylipäänsä helpompi oppia nuorena.⁵

On siis useita syitä, miksi koulutukseen kannattaa osallistua nuorena ennemmin kuin aikuisena työuran aikana. Mitä myöhemmällä iällä oppiminen tapahtuu, sitä lyhyemmän aikaa sen tuottamia hyötyjä kertyy ja toisaalta työuran aikaisen kouluttautumisen aikana opiskelun vuoksi menetetyt ansiot ovat tyypillisesti suuremmat. Kaikkea ei voi kuitenkaan ennakoida nuoruudessa, minkä vuoksi onkin monia tilanteita, joissa kouluttautuminen kannattaa myös työuran aikana.

1.2 Pidemmät työurat voivat vaatia osaamisen päivittämistä

Yksi keskeinen syy, miksi kouluttautuminen kannattaa myös myöhemmin, on se, että työmarkkinoiden osaamistarpeet muuttuvat, joten lapsena ja nuorena hankittua osaamista voi olla tarpeen päivittää työuran aikana. Työurat ovat nykyään aiempaa pidempiä ja työssä tarvittu osaaminen muuttuu aiempaa nopeammin, mikä lisää todennäköisyyttä sille, että koulutuksen aikana hankittu osaaminen ei riitä koko työuran ajaksi. Tämän seurauksena tarve aikuiskoulutukselle korostuu. Yksittäiset työtehtävät ja työn tekemisen tavat voivat muuttua, jolloin tarvitaan uutta täydentävää osaamista. Äärimmillään voi käydä niin, että kokonaisia ammatteja katoaa, mikä edellyttää osaamisen laajempaa uudelleen suuntaamista ja alan vaihtamista.

Toinen keskeinen syy koulutuksen päivittämiselle liittyy muutoksiin työuran varrella. Työuran aikana opitaan lisää omista vahvuuksista, mikä voi johtaa haluun päivittää nuorena tehtyä alavalintaa. Myös elämäntilanteet muuttuvat: esimerkiksi perheen perustaminen voi lisätä tarvetta työaikojen joustavuudelle, mikä voi vaatia ammatin vaihtamista. Lisäksi terveyshaasteet tai muut uran aikaiset yllättävät muutokset voivat edellyttää uudelleenkouluttautumista, jotta työntekijä voi jatkaa työuraansa.

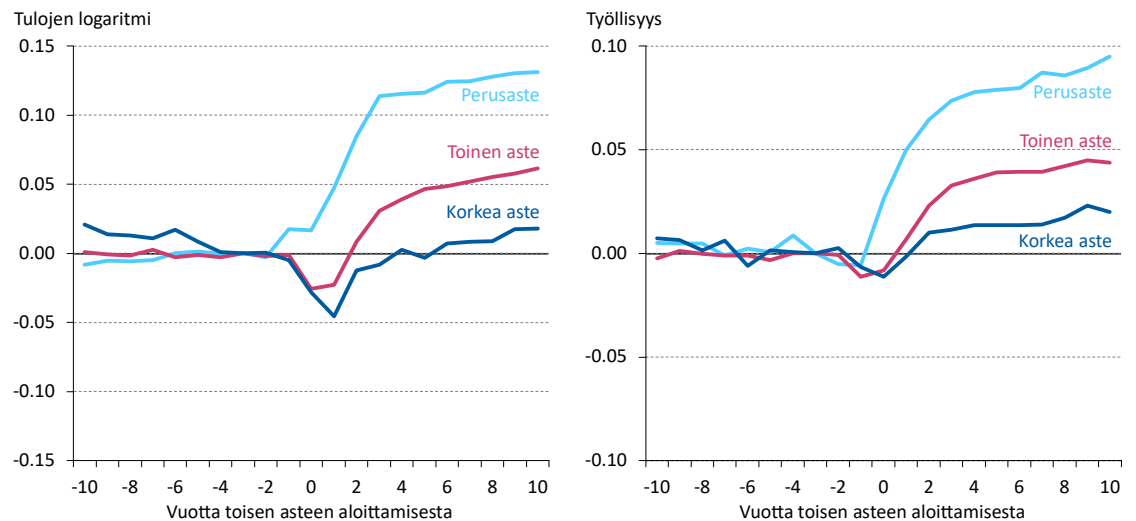
Aikuiskoulutus voi parhaimmillaan tuoda työmarkkinoille sellaisia tietoja ja taitoja, jotka lisäävät tuottavuutta ja parantavat työllisyyttä. Taloustieteellisessä tutkimuksessa aikuiskoulutuksella havaitaan tyypillisesti positiivisia vaikutuksia ansioihin, mutta

12.5.2026

vaikutukset vaihtelevat huomattavasti sen mukaan, kuka osallistuu koulutukseen ja minkälaisia koulutuksia suoritetaan.⁶

Suomalainen tutkimus aikuisiällä suoritetuista tutkinnoista osoittaa, että tutkinnot nostavat ansioita ja työllisyyttä, mutta vaikutukset riippuvat olennaisesti koulutustaustasta.¹ Kuvaajasta 5 nähdään, että vaikutukset ovat sitä suuremmat, mitä alhaisempi on osallistujan alkuperäinen koulutustaso. Hyödyt ovat selvästi pienimmät niille, joilla oli jo ennen aikuisena aloitettua koulutusta jokin korkea-asteen tutkinto. Heille myös koulutuksen aikaiset ansionmenetykset ovat kaikkein suurimmat.

Kuvio 5
Aikuiskoulutuksen työllisyys- ja ansiovaikutukset vuosina 2007–2009 uuden toisen asteen tutkinnon aloittaneille (pohjakoulutuksen mukaan)

Lähde: Tilastokeskus.

Ne, jotka olivat suorittaneet vain peruskoulun, ja suorittivat aikuisiällä toisen asteen tutkinnon, hyötyivät koulutuksesta selvästi eniten. Heidän ansionsa kasvavat nopeasti opintojen aloittamisen jälkeen ja asettuvat noin 13 prosenttia korkeammalle tasolle. Tälle ryhmälle aikuiskoulutus myös lisää selvästi työllisyyden todennäköisyyttä. Toisen asteen suorittaneille aikuisena suoritettu lisätutkinto lisäsi hieman sekä ansioita että työllisyyttä riippumatta siitä, oliko lisätutkinto toisen vai korkea-asteen tutkinto.

Aikuisiällä kouluttautumisen taustalla voi myös olla tavoitteet parantuneesta työhyvinvoinnista tai terveyssyyt. Tutkimuskirjallisuus on kuitenkin toistaiseksi keskittynyt työmarkkinavaikutusten tutkimiseen eikä se ole arvioinut aikuisena hankitun koulutuksen hyötyjä siltä osin kuin parantunut työssä jaksaminen ei näy suoraan tuloissa ja työllisyydessä. Kirjallisuus myös korostaa sitä, että aikuisena suoritettun koulutuksen hyötyjen tulisi mitata riittävän pitkään koulutukseen osallistumisen jälkeen, sillä lyhyet seuranta-ajat voivat aliarvioida todellisia pitkän aikavälin tuottoja. Ruotsalaisessa tutkimuksessa on osoitettu, että aikuiskoulutuksen tuotot voivat kasvaa vielä 10 vuotta tutkinnon suorittamisen jälkeen.⁷

12.5.2026

Osaamista voi kerryttää aikuisiällä muutoinkin kuin suorittamalla kokonaan uuden tutkinnon. Olennainen osa uudesta osaamisesta aikuisiällä hankitaankin työpaikoilla oppimalla kollegoilta tai työnantajan tarjoamassa koulutuksessa. Suomessa aikuiskoulutus kuitenkin kohdentuu usein muodolliseen koulutukseen ja silloinkin vielä monesti kokonaisten tutkintojen suorittamiseen. Aikuiskoulutuksella on tällöin merkittäviä suoria kustannuksia ja vaihtoehtokustannuksia. Tutkintomuotoinen koulutus on Suomessa useimmiten maksutonta ja siten merkittävä julkinen panostus. Tämä maksuttomuus voi kannustaa aikuisia opiskelemaan enemmän kuin julkisen talouden kannalta olisi tehokasta, sillä koulutuksen järjestämiskustannukset eivät vaikuta osallistujan omaan kouluttautumispäätökseen. Toisaalta ilman julkista tukea yksilöt saattaisivat hankkia liian vähän koulutusta, sillä yksilöt eivät välttämättä ota huomioon päätöksenteossaan koulutuksesta yhteiskunnalle ja muille ihmisille koituvia hyötyjä.

1.3 Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus tukee työllisyyttä

Harvinaisen selkeä esimerkki siitä, miksi osaamista voi olla tarpeen päivittää aikuisiällä, on muutto toiseen maahan ja uusille työmarkkinoille. Tällöin erityisesti uuden kielen oppiminen voi olla välttämätöntä, jotta ihminen pystyy käyttämään muuta osaamistaan tehokkaasti. Tähän tarpeeseen vastaa kotoutumiskoulutus, jonka tavoitteena on edistää maahanmuuttajien työllistymistä ja osallisuutta.

Suomesta on poikkeuksellisen vakuuttavaa tutkimusnäyttöä kotoutumiskoulutuksen vaikuttavuudesta ja kustannustehokkuudesta.^{8, 9} Tutkimuksessa tarkastellaan vuonna 1999 voimaan tulleen kotouttamislain vaikutuksia. Lain myötä kaksi vuotta aiemmin toukokuusta alkaen maahan muuttaneet ja lain voimaantulon hetkellä työttömät henkilöt saivat yksilöllisen kotoutumissuunnitelman. Tämä lisäsi heidän osallistumistaan kielikoulutukseen ja muuhun maahanmuuttajille räätälöityyn koulutukseen sekä vähensi muiden työvoimapalveluiden käyttöä. Koulutuspäivien kokonaismäärä ei kuitenkaan kasvanut, mikä viittaa siihen, että koulutus kohdentui aiempaa paremmin ihmisten tarpeisiin. Resurssit saatiin siis tehokkaampaan käyttöön ilman lisäkustannuksia.

Tutkimusasetelman vahvuus on siinä, että juuri ennen ja juuri jälkeen toukokuun 1997 maahan muuttaneet henkilöt ovat muuten hyvin samankaltaisia, mutta jälkimmäiset pääsivät kotoutumissuunnitelman piiriin todennäköisemmin. Näiden ryhmien vertailu viittaa siihen, että kotoutumissuunnitelma nosti yhteenlaskettuja ansioita lähes 20 000 eurolla kymmenen vuoden seurannassa ja vähensi samalla tulonsiirtojen tarvetta merkittävästi. Tulokset koskevat erityisen haastavassa asemassa olleita maahanmuuttajia, joiden työttömyys oli pitkittynyttä ja joiden tulot olisivat ilman tukea jääneet mataliksi. Juuri siksi on huomionarvoista, että koulutus paransi heidän työmarkkina-asemaansa näin paljon.

Vaikutukset ulottuivat myös seuraavaan sukupolveen. Kotoutumissuunnitelman saaneiden vanhempien lapset menestyivät koulussa ja myöhemmin työmarkkinoilla

12.5.2026

paremmin kuin verrokkiryhmän lapset. Vanhemman saama kotoutumissuunnitelma nosti peruskoulun päättötodistuksen keskiarvoa noin puoli arvosanaa, lisäksi pidempien tutkintojen suorittamista ja kasvatti 31-vuotiaana saatuja työtuloja noin 7 000 eurolla. Nämäkin tulokset koskevat perheitä, joissa lähtötilanne oli vaikea: tulot olivat matalat ja työttömyys yleistä.

Kuten muussakin koulutuksessa, myös kotoutumiskoulutuksen hyödyt näkyvät ennen kaikkea pitkällä aikavälillä, vaikka kustannukset syntyvät heti. Siksi lyhyen aikavälin tarkastelu voi antaa harhaanjohtavan kuvan koulutuksen kannattavuudesta. Riittävän pitkällä aikavälillä tarkasteltuna kotoutumiskoulutus kuitenkin lisää verotuloja ja vähentää tulonsiirtoja. Tämä tekee siitä selvästi vaikuttavan ja samalla julkisen talouden näkökulmasta kannattavan koulutusmuodon.

1.4 Yhteiskunnan maksaman koulutuksen tulee kohdentua oikein

Edellä on pohdittu aikuiskoulutuksen kannattavuutta yksilön näkökulmasta. Aikuisen kannattaa investoida koulutukseen silloin kun koulutuksen myötä parantuneet ansiot ylittävät koulutukseen osallistumisen kustannukset. Yritysten taas kannattaa investoida koulutukseen silloin, kun koulutuksen myötä työntekijöiden parantunut tuottavuus kasvaa enemmän kuin palkat, ja tämä tuottavuushyöty kattaa koulutuksen kustannukset yritykselle.

Työnantajilla onkin keskeinen rooli aikuisten osaamisen kehittämisessä, mutta työnantajan kannustimet investoida työntekijöiden osaamiseen eivät ole yksiselitteisiä. Yritysten on kannattavaa lisätä sellaista osaamista, joka kasvattaa työntekijöiden tuottavuutta eikä ole helposti siirrettävissä muihin yrityksiin. Yritysten ei nimittäin kannata kartuttaa sellaista yleistä osaamista, jonka työntekijät voivat helposti viedä mukanaan vaihtaessaan työpaikkaa. Yritykset voivatkin investoida liian vähän työntekijöiden koulutukseen, jos työntekijöiden on helppoa siirtyä työskentelemään kilpailijalle ja viedä osaaminen mukanaan. Tämän vuoksi julkinen tuki erityisesti yleiseen osaamiseen on perusteltua.

Julkisen talouden kannalta tärkeä kysymys on se, riittävätkö aikuiskoulutuksen hyödyt julkiselle taloudelle kattamaan koulutuksen kustannukset. Julkinen talous hyötyy aikuiskoulutuksesta silloin, jos koulutus kasvattaa osallistujien ansioita, joiden myötä julkisen talouden verokertymä kasvaa ja jos aikuiskoulutus vähentää tarvetta tulonsiirroille eli sen myötä julkisen talouden menot vähenevät. Koulutuksen kustannuksia julkiselle taloudelle taas ovat koulutuksen järjestämisen suorien kustannusten lisäksi koulutuksenaikaisten tulojen pienemisestä johtuva verotulojen väheneminen.

Hyötyjen ja kustannusten vertaaminen vaatii kustannus-hyötyanalyysien tekemistä, mutta tutkimuskirjallisuudessa näitä on tehty toistaiseksi vähän. Suomalaisella aineistolla tehty kustannus-hyötyanalyysi osoittaa, että tutkintoon johtava koulutus

12.5.2026

maksaa yhteiskunnalle itsensä takaisin erityisesti siinä tapauksessa, kun koulutukseen osallistuminen nostaa koulutustasoa ja suoritetaan riittävän nuorena.¹

Aikuiskoulutus ei kuitenkaan usein kohdennu niihin ryhmiin, jotka siitä hyötyisivät eniten, vaan se kasaantuu usein samoille henkilöille kuin nuoruusiän koulutuskin. Esimerkiksi perusasteen koulutuksen varassa olevat osallistuvat koulutukseen aikuisena muita ryhmiä vähemmän todennäköisesti.¹ Toisaalta korkeakoulutuksen moninkertainen suorittaminen on lisääntynyt viimeisten 10–20 vuoden aikana huomattavasti.¹⁰

Suomessa on kokeiltu useita erilaisia toimenpiteitä aikuisten osaamisen kehittämiseksi. Nämä tuet ovat kuitenkin kohdentuneet tyypillisesti koulutukseen, joka olisi toteutunut myös ilman tukia.¹¹ Näin ollen tuet eivät ole edistäneet osallistumista aikuiskoulutuksen aliedustetuissa ryhmissä vaan ovat pikemminkin vain siirtäneet koulutuksen kustannuksia yksilöiltä yhteiskunnalle. Lisäksi tutkimuksessa on osoitettu, että aikuiskoulutustuki kohdentui erityisesti ammatteihin, joita ammattirakenteiden muutos ei uhannut.²

Kansainvälisten tutkimusten mukaan onkin vaikeaa saada aikuiskoulutukseen mukaan juuri niitä ryhmiä, jotka hyötyisivät siitä eniten. Pelkkä koulutustarjonnan lisääminen tai yleinen koulutusmahdollisuuksista tiedottaminen ei yleensä riitä lisäämään koulutukseen osallistumista. Suomessa asiaa on tutkittu tuoreessa tutkimuksessa, jossa satunnaistetussa kokeilussa jaettiin tietoa koulutusmahdollisuuksista matalasti koulutetuille työntekijöille.¹² Tutkimus osoitti, että henkilökohtainen ohjaus lisäsi matalasti koulutettujen henkilöiden osallistumista toisen asteen koulutukseen 8 prosentilla. Perusasteen varassa olevien aktivointi on siis mahdollista, mutta vaatii kohdentamista ja henkilökohtaista ohjausta.

1.5 Johtopäätökset

Yhteiskunnan näkökulmasta aikuiskoulutuksen liian alhainen määrä tarkoittaa vanhentunutta osaamista, jolla ei ole käyttöä työmarkkinoilla. Liian suuri määrä puolestaan johtaa resurssien hukkaamiseen, kun aikuisväestö osallistuu tuottavan toiminnan sijasta opiskeluun. Aikuiskoulutus kasautuu Suomessa pitkälti niille, joilla on jo ennestään koulutusta ja joiden asema työmarkkinoilla on muuten suhteellisen turvattu. Tutkimuksen mukaan tämä ei ole se ryhmä, joka hyötyisi aikuiskoulutuksesta eniten. Näin ollen aikuiskoulutukseen suunnatut julkiset resurssit eivät todennäköisesti kohdennu tehokkaimmalla mahdollisella tavalla.

Suomessa tehty tuore tutkimus osoittaa, että myös matalasti koulutettujen koulutukseen osallistumiseen voi olla mahdollista vaikuttaa. Tämä kuitenkin edellyttää kohdennettuja ja intensiivisiä toimenpiteitä, jotka myös maksavat paljon. Olisi tärkeää, että näitä toimenpiteitä kokeillaan tavalla, joka tuottaa luotettavaa tietoa siitä, mikä on kustannustehokkain keino kehittää aikuisväestön osaamista.

12.5.2026

Lähteet

1. Kauhanen, A., & Virtanen, H. (2021). *Kannattavatko investoinnit aikuiskoulutukseen?* (ETLA Muistio No. 102). Elinkeinoelämän tutkimuslaitos.
2. Kauhanen, A. (2018). *Yksilön, yrityksen ja yhteiskunnan vastuu työuranaikaisessa kouluttautumisessa* (ETLA Muistio No. 67). Elinkeinoelämän tutkimuslaitos
3. Ben-Porath, Y. (1967). The production of human capital and the life cycle of earnings. *Journal of Political Economy*, 75(4, Part 1), 352–365.
4. Cunha, F., & Heckman, J. J. (2007). The technology of skill formation. *American Economic Review*, 97(2), 31–47.
5. Borghans, L., Duckworth, A. L., Heckman, J. J., & Ter Weel, B. (2008). The economics and psychology of cognitive and non-cognitive traits. *Journal of Human Resources*, 43(4), 972–1059.
6. Silliman, M., & Virtanen, H. (2025). Returns to adult learning. In A. Banerjee (Ed.), *Oxford Research Encyclopedia of Economics and Finance*. Oxford University Press.
7. Stenberg, A. (2022). Does formal education for adults yield long-term multiplier effects or human capital depreciation? *Economics of Education Review*, 90, 102306.
8. Sarvimäki, M., & Hämmäläinen, K. (2016). Integrating immigrants: The impact of restructuring active labor market programs. *Journal of Labor Economics*, 34(2), 479–508.
9. Pesola, H., & Sarvimäki, M. (2024). Intergenerational spillovers of integration policies: Evidence from Finland’s integration plans. *Review of Economics and Statistics*.
10. Virtanen, H., & Vanhala, P. (2023). *Selvitys toisen tai useamman korkeakoulututkinnon suorittaneista* (ETLA Raportti No. 133). Elinkeinoelämän tutkimuslaitos.
11. Seuri, A. (2023). *Jatkuvan oppimisen tukien ja etuuksien selvitys* (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2023:13). Opetus- ja kulttuuriministeriö.
12. Karhunen, H., Kauhanen, A., Kuhakoski, J., Riukula, K., Suhonen, T., Vanhala, P., & Virtanen, H. (2026). *Kannustaako koulutustiedon jakaminen kouluttautumaan? Kirjepostikokeilun ja hakevan toiminnan pilotin loppuraportti* (ETLA Raportit No. 174). Elinkeinoelämän tutkimuslaitos.